

Justis- og beredskapsdepartementet DEP
postmottak@jd.dep.no

Oslo, 30.11.20

HØRINGSUTTALELSE OM NY LOV OM ERSTATNING FRA STATEN TIL VOLDSUTSATTE

Juridisk rådgivning for kvinner (JURK) viser til høringsbrev av 04.09.20 vedrørende ny lov om erstatning fra staten til voldsutsatte. Vi takker for tilliten som høringsinstans.

JURK tilbyr gratis, tilpasset hjelp til selvhjelp for alle som definerer seg som kvinner. Vi tilbyr rettshjelp til kvinner i hele Norge gjennom rettighetsinformasjon, rettspåvirkning og bistand i konkrete saker. JURK drives av viderekomne jusstudenter og vi jobber for at alle kvinner skal bli bevisst sin rettsstilling, og for at likestilling praktiseres.

1. Innledende bemerkninger

JURK tilslutter høringsuttalelsen fra Advokatfirmaet Salomon Johansen AS.

Vi vil i det følgende komme med merknader til enkelte av punktene i høringsforslaget der vi har særskilt erfaring fra vår bistand i saker om vold- og seksuallovbrudd.

2. Til høringsnotatets punkt 1.1 og 8.5.1 – Krav om dom:

Departementet foreslår at det som hovedregel stilles som vilkår for å få erstatning fra staten at det foreligger dom eller rettsforlik som gir den voldsutsatte rett på erstatning fra skadevolder. I slike tilfeller skal den voldsutsatte få utbetalt erstatningen fra staten tilnærmet automatisk og umiddelbart, og uten å fremme noen søknad.

JURK støtter ønsket om en rask og effektiv prosess, men er uenig i at det skal stilles krav om dom eller rettsforlik. JURK erfarer at det er utfordrende for våre klienter bare å anmelde volds- og seksuallovbrudd. For mange oppleves anmeldelse som en stor risiko å ta, spesielt i saker om vold fra nærstående, da de frykter voldsutøveren sin reaksjon. Belastningen som følger med å måtte ta saken til domstolene vil føre til at færre får voldsoffererstatning, selv om forholdet saken gjelder kvalifiserer til det.

Blant JURKs klienter som anmelder vold- og seksuallovbrudd er flere overbevist om at forholdet blir henlagt. Kliene viser ofte til henlagte saker de for eksempel har lest om i mediene, og tror eller frykter at også deres sak vil bli henlagt. Anmeldelsene leveres ofte for å oppfylle vilkåret om anmeldelse etter voldsoffererstatningsloven. Henleggelsene skjer blant annet på bakgrunn av ressursmangel. JURK erfarer at henleggelse på bakgrunn av ressursmangel forekommer ofte. Det vil følgelig være problematisk å bygge ordningen om voldsoffererstatning på en forutsetning om at politiet etterforsker alle straffesaker. Da legges det opp til en filtrering av saker som i utgangspunktet kvalifiserer til voldsoffererstatning, men som ikke prioriteres av politiet.

Departementet foreslår også at de som ikke får (full) erstatning i straffesaken, må gå til sivilt søksmål opptil flere ganger. Blant JURKs klienter, er det få som har økonomiske forutsetninger til å gå til sivil sak mot gjerningspersonen og ta den økonomiske risikoen det innebærer. I tillegg vil det for mange være en stor merbelastning å møte gjerningspersonen i retten. Blant JURKs klienter er det mange som har fått dårlig psykisk eller fysisk helse som følge av vold- og seksuallovbrudd, og domstolsbehandling vil innebære en stor påkjenning for dem. Departementet viser selv til vanskeligheter med å finne frem til søknadsskjemaet for voldsoffererstatning. Samtidig mener departementet at det vil være enklere å gjennomgå en straffesak, og potensielt en eller flere sivile saker, noe JURK stiller seg spørrende til.

1. Til høringsnotatets punkt 1.1 – Færre vil få voldsoffererstatning:

Departementet skriver at forslaget innebærer at flere vil få voldsoffererstatning. JURK tror at en stor andel av de som kvalifiserer til voldsoffererstatning i dag, vil miste retten til slik kompensasjon etter de foreslåtte reglene. Kontoret for voldsoffererstatning opplyser i sin årsrapport fra 2019 at antallet som fikk tilkjent voldsoffererstatning i saker der det foreligger dom var 2080. I saker uten dom var tallet på 441. Rundt 1/5 av de som ble tilkjent voldsoffererstatning ville altså ikke hatt slik rett etter den nye ordningen.¹

Departementet var også av denne oppfatningen i høringsbrevet 13. mars 2000 om ny voldsoffererstatningslov. Der vurderte departementet konsekvensene av å innsnevre voldsoffererstatningsordningen til å ikke gjelde henlagte saker på grunn av bevisets stilling eller der skadevolder var frifunnet i en straffesak. Departementet uttalte at «[i]nnføring av en slik ordning også i Norge vil (imidlertid) innebære en vesentlig svekkelse av voldsfrenes stilling». Det er uklart hvorfor departementet har endret mening i dag. JURK mener at en innsnevring av voldsoffererstatningsordningen vil utgjøre en svekkelse av voldsfrenes stilling, også i dag.

JURK mener at det andre tiltak bør vurderes for å sikre at de som har krav på voldsoffererstatning får det. Det kan sikres gjennom en styrking av det offentlige veiledningsplikten, at advokatene gir bedre informasjon om ordningen, at erstatning utbetales automatisk for dem som har dom og at ordningen med bistandsadvokat for å vurdere forhold av betydning for anmeldelse og for å søke voldsoffererstatning videreføres (se avsluttende bemerkninger).

¹ <https://www.voldsoffererstatning.no/getfile.php/4693422.2230.nqtlkl7mipntuz/%C3%A5rsrapport+2019.pdf>

2. Til høringsnotatets punkt 1.4 – Virkningen av voldsoffererstatning:

JURK mener statistikken departementet viser til er misvisende. JURKs erfaring er at voldsoffererstatning betyr mye for de voldsutsatte. Vi er enige i at en straffedom kan bety mer, men dersom man ikke har dom for forholdet stiller saken seg annerledes. JURK erfarer at det nettopp er i disse tilfellene voldsoffererstatning får stor betydning, fordi våre klienter opplever det som en siste mulighet til å få rettferdighet og anerkjennelse for det de har opplevd. Samtidig har de et økonomisk behov for erstatning. De som ikke får voldsoffererstatning kan lettere føle at de kun opplever motstand i livet og fra det offentlige, uten en rettferdig sjanse til å få et bedre liv.

3. Til høringsnotatets punkt 1.6 – Lang ventetid:

JURK er enige med departementet i at Kontoret for voldsoffererstatning sin lange ventetid har negativ effekt for søkerne. Vi erfarer at mange blir utålmodige og ønsker raskere svar, fordi det angår en viktig del av livet deres. JURK erfarer også at den oppgitte saksbehandlingstiden ofte ikke overholdes, slik at flere må vente opp mot to år på svar på søknaden. Vi er enige i at det er positivt om saksbehandlingstiden kortes ned.

JURK er derimot uenig i at løsningen på problemet er å fjerne muligheten for flere søkere til å få voldsoffererstatning. Vi mener problemet må avhjelpes på annen måte, blant annet ved å ansette flere saksbehandlere til Kontoret for voldsoffererstatning. Det kan også hjelpe hvis de som har dom på erstatning får pengene utbetalt automatisk. JURK stiller spørsmålstegn ved at departementet ser saksbehandlingstiden som en belastning for voldsopfrene, og samtidig mener at de samme personene skal gå til sivil sak for å få voldsoffererstatning. Domstolsbehandling er også en tidkrevende prosess.

4. Til høringsnotatets punkt 1.8 og 20.2- Statens utgifter:

Departementet anser det nødvendig med en tydeligere prioritering av statens utgifter. JURK synes det er en beklagelig prioritering dersom dette går utover en av de mest sårbare gruppene i samfunnet, de voldsutsatte.

Staten har menneskerettslige forpliktelser som ikke kan undergraves når det skal foretas økonomiske prioriteringer. Blant annet følger det av Istanbulkonvensjonen artikkel 30 (2) at personer som er påført alvorlig personskade eller svekket helse skal tilkjennes tilfredsstillende erstatning fra staten. JURK ønsker en nærmere redegjørelse for hvordan departementet mener at statens forpliktelser etter Istanbulkonvensjonen oppfylles gjennom den foreslåtte loven.

5. Til høringsnotatets punkt 5.4 – Hvilke forhold man kan få voldsoffererstatning for:

Departementet foreslår at voldsoffererstatning skal knyttes til spesifikke bestemmelser i straffeloven. JURK er kritiske til at ordningen skal følge straffebudene, og mener at voldsoffererstatning må tilkjennes på bakgrunn av de faktiske forholdene i saken. JURK erfarer at politiet i blant koder saker som noe annet enn det reelle innholdet. De straffebudene som

foreslås tatt ut av ordningen omfatter forhold nært opp til de mest alvorlige straffbare handlingene vi har. Blant annet gjelder dette § 271 (kroppskrenkelse), § 297 (seksuell handling uten samtykke) og § 327 (ran).

Når det gjelder å ta § 297 ut fra ordningen, vil JURK særlig bemerke at mange tilfeller av ufrivillig seksuell omgang faller utenfor § 291 fordi voldtektsbestemmelsen har et snevert anvendelsesområde. Disse tilfeller blir nedsubsumert til seksuell handling uten samtykke etter straffeloven § 297. Vi erfarer at bestemmelsen brukes som argument i debatten om samtykkelov for at lovgivningen allerede forbyr alle tilfeller av ufrivillig sex. Dersom departementet også er av denne oppfatningen, fremstår det merkelig at departementet samtidig ønsker å frata ofre for ufrivillig sex retten til voldsoffererstatning. JURK mener det innebærer en alvorlig svekkelse av ordningen dersom personer utsatt for alvorlige seksuelle overgrep ikke får rett på voldsoffererstatning.

6. Avsluttende bemerkninger

Avslutningsvis vil JURK bemerke at ordningen om fri rettshjelp foreslås endret til å ikke omfatte bistandsadvokat for å vurdere forhold av betydning for anmeldelse. Dette vil føre til at færre anmelder vold, og følgelig vil enda færre kunne få voldsoffererstatning.

Tilgangen på voldsoffererstatning er allerede for snever. JURK fraråder på det sterkeste å innskrenke voldsutsattes mulighet til erstatning ytterligere.

For Juridisk rådgivning for kvinner (JURK)

Astrid Tønnessen Flåtåmo
saksbehandler

Zunera Waheed
saksbehandler

Helene Eidsvåg
saksbehandler

Veronika Wiese
fagrådgiver